

Պարույր Սևակ

Անլուելի գանգակատուն

6

ՂՈՂԱՆՁ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾՄԱՆ

Թե մինչև հիմա որտեղ որ երգն էր
Այնտեղ էլ նա էր,
Այսուհետ արդեն որտեղ որ նա էր՝
Այնտեղ էր երգը:
Առաջին անգամ լայն դահլիճների
Բեմից էր լսում ինքն իրեն հայր,
Եվ բոլորովին ուրիշ էր հնչում
Իր իսկ «Տույ-տույ»-ը,
«Վայ լե-լե վայ»-ը.
Նո՛յն արտն էր հուռթի,
Նո՛յն սերմը ցանված,
Բայց... խորն էր հերկը,
Ու բեղուն՝ բերքը:
Հայ ելևէջի վայրի տարերքը,
Հեղեղ մեղեդին,
Տարափ պարերգը
Էլ չէին արդեն հնչում ու կորչում,

Ինչպես հողմերը՝ դաշտերում լեռնոտ,
Ցատկան ջրերը՝ ձորում ու կիրճում -
Անօգո՛ւտ այնպես,
Այնպես ապարդյո՛ւն:
Հայ ելևէջի վայրի տարերքը
Մի կախարդ ձեռքով, որտեղ որ պետք էր,
Դառնում էր անձրև՝ ծլարկած արտում,
Դառնում ջրադաց,
Էրանի քամի՝
Ցանկացա՛ծ ժամին:
Հայ ելևէջի հոսքը վարարում
Մի կախարդ ձեռքով մտել էր խոր հուն,
Գտել էր անշեջ ու որոշ հասցե.
Հասնում էր սրտին՝ ում էլ պատկաներ.
Մոտիկ դրացո՞ւ,
Ռ-ուսի՛, վրացու՛,
Թե՞ օտարաձայն հեռավորների՝
Լեհի՛,
Ֆրանկի՛,
Ավրստրիացո՛ւ:
Այսպես՝ կալակիտ ցորենն է դառնում
Ընտիր սերմացու,
Ապառաժ քարը՝ սեղան խորանի
Ու պատի վրա ջուր խմող այծյամ:
Այսպես՝ դաշտերի ծաղկունքը ցանցիր
Պսակ են դառնում հարսների ձեռքով
Հարսների լանջին:
Այսպես՝ եղյամն է ապակիներին
Լուսամուտների շրջանակի մեջ
Հանճարեղագույն բնանրկարի կերպարանք առնում:

Եվ հույսը - այսպե՛ս - հավատ է դառնում...

Նա մեկամաղձոտ հայ եղանակին

Հայկական ուրախ հորդան էր կցում,

Եվ կարծես արփին ծագում էր հանկարծ

Ցրում մութ ու մեզ:

Նա վիրաբույժի հմուտ ձեռքերով

Ինչ-որ կույր աղիք կտրում էր գցում,

Եվ մարմինն ասես ծնվում էր նորից,

Դառնում մորենեկ:

Նա... ի՞նչ էր անում:

Լոկ այն էր անում,

Ինչ որ անում է ավագն ամանին՝

Մաքրում է ժանգից.

Ինչ որ անում է ջուրը մանչուկին՝

Դունչիկն է սրբում.

Ինչ-որ անում է մայրը մանուկին՝

Ինն ամիս կրում իր կողերի մեջ

Ու գերմարդկային-մայրական ցավով

Ավելացնում է թիվը աստղերի՝,-

Մի սովորակա՛ն... անսովո՛ր հրաշք:

ՂՈՂԱՆՋ ՀԱՂԹՈՒԹՅԱՆ

Եվ արտերի փոխանակ

Հորովելը գեղջուկի

Դահլիճներում է հնչում.

-Ձի՛գ տուր, քաշի՛, ա՛յ եզ ջան...

Բաց երկրնքի փոխանակ

Շրթունքները պանդուխտի

Բեմերից են մրմնջում.

-Հո՛ւր են ձգե մեջ իմ ջան:
Գյուղակաների փոխանակ
Քաղաքներում է ծորում.
-Սուփրեն կալում գցած ա:
Հյուղակաների փոխարեն
Սրահներում է բուրում.
-Խնձոր ունեն, կծած ա:
...Իսկ մեր խնձորն իսկապես
Արնածոր ու վիրավոր՝
Հագա՛ր տեղից էր կրծած.
Առևանգած իրարից՝
Մեր խնձորը դարավոր
Հագա՛ր ձեռքից էր պրծած:
Հագա՛ր եղունգ ու ճիրան,
Հագա՛ր մագիլ էր խրվել
Նրա փխրուն կողերում:
Տիղմաբեր ու թմբատար
Հագա՛ր հեղեղ էր ցրվել
Նրան սնող հողերում:
Ոսխներից բարբարոս
Շատերն անգամ հավիտյան
Կորել էին աշխարհից,
Չքվել էին՝ թողնելով
Լոկ պաղ մոխիր կամ մատյան
Բևեռագիր ու քարից:
Բայց մնում էր մեզ վրա
Հետքը նրանց ժանիքի՝
Նրանց արնոտ կնիքի:
Խառնըվել էր մեր երգին
Օտարի շունչն անմաքուր,

Օտար երգի ելևէջ.
Աղ էր ցանվել մեր վերքին,
Ավագ լցվել մեր բերքին
Եվ ջուր՝ արդար կաթի մեջ:
Ականջ էր պետք, որ ջոկի,
Ու ձեռք էր պետք, որ պոկի
Օտարամուտ ամեն քող:
Պետք էր կոկորդ ու ոգի,
Որ տաղ դարձած մեր հոգին
Համերգանար ամեն կողմ:
Մարդուն երբ ցավ են տալիս՝
Հետն էլ արցունք է գալիս,
Որ կսկիծը քիչ մարի:
Վերք է տրվում՝ և դե՛ղ կա,
Ելք է ճարվում՝ թե նե՛ղ գա,-
Այսպես է կարգն աշխարհի:
Ու եկար դու՝ վիթխարի՛,
Եվ մեր հայոց աշխարհի
Անտերացած հայելուց
Բիծ ու փռշին, խա՛վ առ խա՛վ,
Բարեխրնամ մի ձեռքով
Կարծես հանկարծ սրբեցին.-
Եվ մեզ այնտեղ նայելուց
Աչքերը մեր հարբեցին.
Մե՞նք ենք՝ այսքա՛ն վայելուչ,
Այսպես կոկի՛կ, հարդարվա՛ծ,
Գոհարներո՛վ զարդարվա՛ծ:
Չկշտացա՛նք նայելուց...
Այսպես հանկարծ և անձայն՝
Մեր հեքիաթի համաձայն՝

Միայն փոխվում է այգին,
Երբ որ այգում այդ անջուր
Կախարդիչ երգն է հնչում
Մեր Հագարան գառ հավքի:
Եվ ամենքնս մեր աչքին
Երևացինք աշակերտ,
Իսկ դու՝ երգի դասարան:
Եվ ամենքնս մեր աչքին՝
Թռչնած-խամրած ծաղկաթերթ,
Իսկ դու՝ բլբուլ Հագարան:
Եվ այն օրից, Վարդապետ,
Դու ծայր տվիր հրաշքի՛ն,
Եվ հաղթական մի շքերթ
Ձգվեց հեռո՛ւ և հեռո՛ւ
Էջմիածնի կավակերտ
Ու սրբատաշ պատերից:
Դու՝ սքեմիդ սևերում,
Մինչդեռ քո լույս մատերից
Ծորանք առան շող շիթեր:
Եվ ինչ երկար դարերով
Քո ժողովուրդն էր կիտել
Նմո՛ւշ-նմո՛ւշ, հա՛տ առ հա՛տ,
Դու լիաբուռ-լիառատ
Շա՛ղ տվեցիր աշխարհում,
Որպես մի նոր վաշխառու,
Որ տվածի փոխարեն
Բարձրը շահ է պահանջում՝
Հիացմունքի շող արև՛,
Գոռոգության նահանջո՛ւմ:
Եվ այն, ինչ հայ գյուղացին ձիգ էր տվել դարերով

Ապարանի կամ Լոռվա հերկում, կալում, խոզանում,
Հիմա արդեն, Վարդապե՛տ,
Ծավալվում էր քո՛ շրթից,
Ծավալվում էր... Լոզանում:
Հայ պատանու վիրավոր սրտի մրմունջն էր հնում,
Բայց քո՛ բերնից, Վարդապե՛տ,
Այն էլ հեռու... Ժննում:
Կոմսուհիներ, բարոններ,
Տիտղոսավոր տեր-տիկին
Քո մատներից լսելով մեր Նազպար-ը, Շուշիկի-ն՝
Նետում էին ակամա գոռոզության ու շիկ-ի
Ամեն դիմակ ու կեղծամ
Եվ, մանկորեն հիացած,
Իրենց մտքում, պատրանքով,
Տեսնում... պարող մի այծյամ:
Հեովից-հեռու, մոտ ի մոտ
Մեր կարտուն էր սավառնում,
Ու մեր սրտի խոսքը տոթ
Շիկանում էր քո բերնում,
Սակայն ո՛չ թե խաղողի մի ծանրածոց այգու մեջ,
Ո՛չ էլ կտրից հայկական,
Ո՛չ էլ արտից, այլ... Բեռնում:
Մի գիշերում դու ձայնով նվաճեցիր Վիեննան՝
Ստիպելով, որ բոլորն օտար երգով հիանան:
Լոկ ծիրանի մի փողով
Ու շարժումով մատներիդ
Տեր-տնօրեն դու դարձար խորթ ու խոժոռ Ցյուրիխում՝
Ստիպելով, որ զգան, թե ինչպես է մեր գինին
Տաքանալով մեր երգից՝ սարքում զվարթ կերուխում:
Նրբաճաշակ-բարեսուն

Երեսառած Փարիզում
Բեմին բուսնեց ու ճոճվեց տղամարդկանց պարի սյուն,
Սակայն... լոկ քո՛ երգերով,
Քո՛ նվագով - ո՛չ մի խումբ:
Ու խենթացած ծափ տվեց Փարիզն ինչպես ձեռքերով,
Այնպես նաև բաց ու խուփ
Թարթիչներով՝ զարնացա՛ծ...
Ասես մեկեն թարնացած՝
Ներընդունած կազդուրիչ ինչ-որ ատողջ շիթ արյան,
Քեզ լսելով, Վարդապե՛տ, ջահելացա՛վ Իտալիան,
Երբ դու հասար Վենետիկ:
Ու մոռացած խստապահ ծես ու կանոն, սնոտիք,
Ու մոռացած հավատի կապ ու կապանք, կաղապար՝
Ամե՛ն մոլի ուղղափառ,
Բողոքակա՛ն, կաթուղի՛կ,
Լուռ զգացին, որ իրենք մարդ են կյանքում ու եղբայր,
Երբ մեկ դարձավ փոթորիկ,
Մեկ էլ ծփաց մեղմաբար
Հայ հոգևոր երգը ծով,
Որ քո՛ շրթից, Վարդապե՛տ,
Ալի՛ք-ալի՛ք, փերթ առ փերթ
Ծավալվում էր,
Թավալվում
Ելնող-ընկնող կոր գծով:
Ու Եվրոպան, որ գիտեր միայն ինչ-որ Արևելք՝
Միաշերտ ու միաշուրթ,
Դժոխքի պես մոտակա,
Դրախտի պես հեռավոր,-
Հիմա արդեն Եվրոպան
Գտավ մի նոր ժողովուրդ

Եվ հասկացավ, որ ունի
Նա մի անցյալ դարավոր,
Երակներում հոսք ու եռք
Բազմադարյան
Տոթ արյան,
Եվ երկիրն այդ նորագյուտ
Նոր անունով մկրտեց՝
Արևելքի Իտալիա...

ՂՈՂԱՆՁ ՄԻՋԱԿՈՒԹՅԱՆ

Աշուն է նորից:
Սարից ու ձորից
Գալիս է կարծես մայրության բուրմունք
Ու համ պտուղի:
Ողկույզներն իրենց ճարահատ լացով
Խնդրում են դառնալ գինու քաղցր ծոր
Եվ կամ պուտ օղի:
Քամու շնորհիվ ծառերի գառ-վառ
Խաշամն է թռչում թավալ առ թավալ,
Այնպե՛ս, որ հեռվից անծանոթ մեկին
Մի վայրկյան նույնիսկ կարող է թվալ,
Թե փայտանների երամն է ծառից
Պոկվում ու հետո իրարից գատվում:
Կանաչ եղեգնի սրերն անպատյան
Դեղնում են՝
Ասես ժանգով են պատվում:
Լաշառ փշերը՝ արդեն չորացած,
Արդյոք ո՞ւմ վրա, ինչո՞ւ չարացած՝
Չգալ են տալիս անցողարձողին,

Որ իրենք են տերն այս անփորձ հողի:
Իսկ մեջքակոտրուկ մեղու և պիծակ
Համերգ են տալիս անփող ու ձրի
Բնության հսկա անբեմ տաճարում,
Եվ ամբողջ օրը ինչ-որ մեծերի
Դուր գալ ցանկացող ճպուտներն անվերջ
Քարոզչի նման ճառո՛ւմ են, ճառո՛ւմ:
Իսկ չորամամուռ չեչուտ ժայռերի,
Քարերի վրա
Արև են կորզում մողես գորշավուն
Ու կանաչ խլեզ՝
Յուրաքանչյուրը,
Իբրև աստըծո սուր ծաղրուծանակ,
Մի ցամաքային ու քարաբնակ
Խեղճ կոկորդիլոս:
Ասպետությունից բոլորովին գուրկ
Ամպերն անքանակ
Գրոհ են տալիս բանակ առ բանակ
Մեն ու մենավոր արեգակի դեմ,
Որ կարծես իբրև փոքր ազգի հերոս
Բյուր գաճաճների հոծ ամբոխի մեջ
Կռիվ է մղում ողջ օրը՝ մենակ
Ու երեկոյան... նահատակվում է իբրև մարտիրոս...
Այնպե՛ս դուրեկան,
Այնպե՛ս փայփայիչ
Աշուն էր կրկին, երբ Եվրոպայից
Առոք ու փառք ետ դարձավ նա տուն՝
Եվրոպան հաղթած:
Բայց թափ չէր տվել դեռ ճամփի փոշին,
Ճակատից ճամփի քրտինքն էր կաթում,

Դեռ չէր իսկ փոխել հագուստ ու կոշիկ,
Երբ ոտքերի տակ ճահիճը ճոճվեց,
Վտառը վխտաց:
Նա, որ գալիս էր Եվրոպան հաղթած,
Հիմա հաղթության արևը սրտում,
Վաստակած բազկով, հոգով տոնական,
Հերոսի նման դառնում է իր տուն,
Եվ հանկա՛րծ
Այնտեղ... ուժը չի պատում
Իր հրով հալել պաղը տնական,
Եվ հանկա՛րծ
Այնտեղ... զգում է իրեն
Իր գալո՛ւց առաջ ջարդված
Ու պարտված...
Ամբաստանության ամեհի քամին
Լցնում է նրա աչքերը փոշով,
Ու բանասարկության մացառն իր փշով
Հոգի բզկըտում, խոցում է մարմին,
Քանգի ոտիս է փտածը թարմին
Եվ հասարակը՝ ազնվագարմին,
Քանգի չի պրծել ու չի վերջանա
Նրանց դարավոր վիճարկությունը:
Կարկին-քանոնով,
Կարգ ու կանոնով
Արտակարգի դեմ գրոհ էր տալիս
Նույն ինքը... Նորին Միջակությունը:
Միջակությո՛ւնը:
Նա աչքեր ունի՛,
Սակայն... ծոծրակին
Եվ տեսնում է նա,

Բայց ո՛չ թե պայծառ բոցը ճրագի,
Այլ նրա գցած ստվերը միայն,
Եվ ոչ թե գլուխ
Մի առաջամուխ,
Այլ պոչը, ագին:
Նա ունի՝ ականջ,
Բայց ո՛չ թե նոր կանչ,
Այլ անցած կանչի
Թույլ արձագանքը լսելու համար:
Ունի՝ քաղցրություն,
Բայց հիվանդագին-վաղահաս մրգի,
Որ ցած է ընկնում՝ դեռ չեկած ամառ:
Գո՛ւյն է ճանաչում, բայց միշտ էլ համառ
Միրահարված է քսմավող ներկի՛ն...
Միջակությունը...
Թե թոչուն է նա՝ ապա թութակ է.
Այն է կրկնում, ինչին վարժել են:
Թե կենդանի է՝ կապիկ է միայն.
Անում է լոկ այն, ինչին մարգել են:
Եթե ուժեղ է՝ ապա ջորո՛ւ պես.
Ուժն իրենը չէ,
Այլ ծնողների գորեղությունն է,
Ա՛յն ծնողների, որ - ավա՛ղ - նրան
Մի՛ բան չեն տվել
Հասարա՛կ մի բան՝
Ծնող դառնալու կարողությունը:
Հուզվել էր ահա
Ու տագնապում էր Միջակությունը:
Արյունապակաս-պաղած խեղճերին
Տենդի ջերմ թվաց այն տաքությունը,

Որ անջատվում է սրտից վատվում
Եվ ահագնանում ցրտից շուրջբոլոր:
Ու մարդիկ, որոնց հագինն էր լոկ նոր,
Իսկ հոգին հին էր ու կարկատանված,
Կենարար հովին, գովարար քանոն
Նայեցին իբրև ահեղ թշնամու,
Որ գուցե հանկարծ իր շնչով պոկի
Ու փուլ տա նրանց կարկատուն հոգին:
Եվ մարդիկ, որոնց խոսքերն էին նոր,
Իսկ միտքը՝ մաշված,
Ինչպես դրամը առուծախի մեջ,
Գոռ հրդեհ տեսան
Լուսարար մտքի վառ օջախի մեջ
Ու սրտապատառ աղմուկ գցեցին.
-Հասե՛ք, ջո՛ւր ճարեք,
Օգնեցե՛ք, մարե՛ք...
Ո՛վ Միջակության անխախտ բնություն,
Դու՝ մտքի միայն թվաբանություն
Եվ հանրահաշվի երդըվյալ ոսոխ,
Դու՝ անծայր երկնի լագուրի տեղակ
Գնվող-վաճառվող մատչելի լեղակ,
Բոլո՛ր դարերի դու մե՛ծ հաջողակ,
Անցողիկ փառքի, էժան բախտի գող,
Եվ ամենագոր... քո ա՛յն գաղտնիքով,
Որ քաջ է հայտնի նաև մեծերին,
Բայց որոնք մեծ են այնքանով նաև,
Որ գիտեն թեև,
Բայց այդ գաղտնիքից
Չե՛ն կարողանում երբեք օգտվել...
Ո՛վ Միջակություն,

Ո՛վ երանելի ցմահ խակություն,
 Ծերություն հոգո՛ւ, մտքի մանկություն՝
 Գոհ տիպարը քո սուր ծամածովեց,
 Ինչպես բութ ցավից կամ փռտոցից,
 Եվ խեղճ գյուտն ահա Մեսրոպ Մաշտոցի
 Բոլո՛ր տառերով ի սպաս դրվեց
 Սուտ-Հիսուսների անփակ բերանին,
 Եվ օտար աչքի չեղած շյուղն անգամ
 Վերածվեց հսկա բարդու գերանի.
 Է՛լ սրբագործված օրենքի խախտում,
 Է՛լ արատավոր մտքեր ու երգեր,
 Է՛լ ստվեր տեսնել լուսե դրախտում,
 Կամ - մեղա՛ս ասածո, դրա՛խտը հերքել,-
 Հագա՛ր մի տեսակ մահացու մեղքեր,
 Առագաստավոր ենթադրություն՝
 Ոխ ու քե՛ն, նախա՛նձ, խենթ ատելություն՝
 Կիտվեցին անգիր, բարդվեցին գրով
 Նույն սուտ-սրբերի անսուրբ ձեռքերով:
 Եվ նույնիսկ նրա օդը շնչելիք
 Ապականեցին շուրջբոլոր այնպես,
 Որ նա շնչելիս - օդի փոխանակ -
 Մանրած ապակու փշրանք էր կարծես
 Բռնի կուլ տալիս...
 Եվ սիրտը նրա ցավից կուչ եկավ,
 Ինչպես գյուղացու սիրտն է կծկրվում,
 Երբ ամռան կեսին կարկուտ է գալիս...
 Հացըդ, Վարդապե՛տ,
 Հացըդ դառնացավ թալկաթփի պես,
 Եվ գունաթափվեց
 Ու պաղ քրտինքով ճակատդ պատվեց՝

Վանքի ծեփի պես:

Հայացքը նրանց, ում պիտի որ դու

Ըստ հին օրինաց եղբայր կոչեիր,

Կամ աշդ տայիր, կամ աջ պաշեիր,

Հայացքը նրանց դադում էր հիմա

Եվ այրում էր քեզ՝ եղնջի նման...

Այս անմիաբան Միաբանության պաղ պատերի մեջ,

Չար ու փոքրոգի, խղճուկ ու չնչին այս վատերի մեջ,

Էլ ինչպե՞ս պիտի դու քեզ գգայիր.

Մասյաց վիհն ընկած մի նոր հսկայի՞,

Թե՞ չհասկացված մի հին սրբի պես:

Չէ՛, փոխվել էին ժամանակները.

Պիտի գգայիր... միայն որբի՛ պես...

ՂՈՂԱՆՋ ՀԱՐՑՄԱՆ

Նա որբ էր ծնվել ու սնվել կյանքում,

Եվ ոնց սկսվեց՝ այնպես էլ գնաց.

Անճանական կյանքում նա միշտ որբ մնաց՝

Որբ օթևանող հինավուրց վանքում:

Այդպես էլ մնաց անտուն ու անտեղ.

Լոկ խոնավ մի խուց, թղթեր ու կանթեղ:

Այդպես էլ մնաց մենիկ ու մենակ.

Հոգին՝ աննեցուկ, ինքը՝ անհենակ:

Ամենից առաջ՝ նա հայր էր ծնվել...

Այդպես էլ կյանքում չունեցավ բալիկ,

Որ տան անկյունում օրորոց դրվեր,

Կամարից կախվեր հուռուք-խաղալիք,

Եվ ինքն էլ հակված նանիկ-նայ ասեր,

Իսկ երբ մեծանար՝ տը՛ւլ-տը՛ւլ-տը՛ւլ վազե՛ր

Ու հոր թղթերը խառներ-խզբզեր,
Անվերջ բլբլար,
Եվ շիվը դալար
Աննկատ լցվեր ու նոր բուն դառնար,
Երջանիկ մի օր տեղ ու տուն դառնար:
Նա ուներ մատներ՝
Տաքուկ ու նրբին, աղերսո՛ղ մատներ՝
Շոյելո՛ւ համար, ցավը մեղմելո՛ւ,
Գրկելո՛ւ համար, կրծքին սեղմելո՛ւ:
Սակայն որտեղի՞ց և ինչպե՞ս գտներ
Մի ժիրիկ մանչուկ,
Հետն էլ՝ թևանցուկ
Գանգուրիկ
Քուրիկ...
Նա ուներ շրթե՛ր.
Այրող կարոտից դողացո՛ղ շրթեր՝
Պաշելո՛ւ համար ու համբուրելո՛ւ,
Եվ... պիտի կյանքում անհագ մի պապակ
Հա՛ նրան դրդեր
Օտար թաթիկից շոյանք մուրալու,
Թմբլիկ թուշիկից հայցելու մի պագ...
Եվ ուներ նա սի՛րտ՝ սիրելո՛ւ համար,
Մի սիրտ՝ գերվելով տիրելու համար,
Մի սիրտ՝ սե՛ր համակ,
Մի սիրտ՝ սիրո ծո՛վ,
Իսկ ինքը սիրուց հավիտյա՛ն ցամաք:
Ինքը՝ սիրուց սո՛վ,
Ինքը՝ մենակյաց ու կուսակրոն՝
Ինքն իրեն ծյուրող մի սիրո կերոն,
Որ վառվում է հար խորանի խորքում

Անմարդաբնակ - դափդատարկ վանքի
 Եվ լուսարարի աչքին ու հոգուն
 Իր մուխն է տալիս, լույսը՝ ոչ ոքի...
 Ինչո՞ւ է կյանքը հաճախ այնպիսի չար խաղեր խաղում,
 Որ մտածելիս մարդու սրտի մեջ արյունն է պաղում:
 Դեռ վնաս չունի,
 Թե աստվածն անգո չեղյալ Մովսեսին
 Գերադասել էր ու նախընտրել
 Միջնորդ իր միջև ու ժողովրդի՝
 Միաժամանակ խեղճ ու կրակին ծնելով կակազ.
 Ե՛կ ու թարգմանիր քո թվատ լեզվով
 Պատգամներն աստծո, մտքերը խրթին:
 Դեռ կարելի էր ավել ու պակաս
 Չեղյալի համար անգոյին ներել:
 Բայց... Միլտոններին վերցնել ու գրկել տեսողությունի՞ց,
 Բեթհովեններին՝ լսողությունի՞ց,
 Կոմիտասներին թույլ չտա՞լ սիրել...
 Ինչո՞ւ է կյանքը հաճախ այնպիսի չար խաղեր խաղում,
 Որ մտածելիս մարդու սրտի մեջ արյունն է պաղում:
 Ինչո՞ւ, և դարձյա՛լ, և կրկի՛ն ինչո՞ւ,
 Եվ ի՞նչ է ուզում դրանով ասել.
 Իր ո՞ւժն է շեշտում, կարողությունը:
 Եկեք նախապես, առհավե՛տ ու մի՛շտ
 Ընդունենք կյանքի գորեղությունը,
 Միայն թե երբե՛ք էլ այնպես չանի,
 Որ աշխարհ գալիք նոր մի Կոմիտաս
 Իր անմեղ սերը սրտում գնդանի՝
 Իբրև դատվածի,
 Դատապարտվածի՝
 Լերդ-լերդ արյունով ծեփելով բանտի դուռն ու պատերը...

...Ո՞վ էր այդ թաքուն-մեղավոր սիրո
Ահավոր դժբախտ-երջանիկ տերը,
Վարդապե՛տ, ասա՛,
Ջգա քեզ ազա՛տ.
Քեզ հիմա ո՛չ ոք չի բանադրի,
Ո՛ղջ մի ժողովուրդ քեզ կունկընդրի:
Վարդապե՛տ, ասա՛,
Ջգա քեզ ազա՛տ.
Մի՛ խոստովանիր, այլ հպարտացի՛ր,
Ո՞ւմ է սուրբը պետք, եկ դու մարդացի՛ր:
Ինքըդ թե՛ կրակ՝ մի՞թե, Վարդապե՛տ,
Բովանդակ կյանքում հար սառել ես դու
Կուսակրոնի քո սևերի տակ:
Վա՛խ, դա կլինեն ծանր մեղանշում
Կյանքի՛ դեմ, գարնա՛ն,
Պտղաքաղությա՛ն:
Թե՞ հաղթահարել և առել ես դու
Քո սիրասարսուռ տաք թևերի տակ
Խումար-Շողեր-իդ կամ Սոնա յար-իդ՝
Իբրև կյանքի դեմ գործած մեղքերիդ
Միակ թողություն:
Ասա՛, Վարդապե՛տ,
Ո՞վ էր քո սերը,
Բախտի պես թաքուն
Քո սիրո տերը:
Չէ՛, նա չէ՛ր կարող չլինել կյանքում,
Նա պիտի՛ լիներ: Բայց ո՞վ է եղել:
Ինչպե՞ս իմանալ, որտեղի՞ց պեղել:
Ասա՛, Վարդապե՛տ, մի՛ պահիր թաքուն.
Մի՛ խոստովանիր, այլ հպարտացի՛ր,

Ո՞ւմ է սուրբը պետք, եկ դու մարդացի՛ր:
Ո՞վ էր նա, ի՞նչ էր անունը նրա.
Սոնա՞ էր արդյոք, Խումա՞ր էր, Շողե՞ր,
Ականջին ուներ սրտածն օղե՞ր,
Խա՞լ ուներ արդյոք, ո՞ր այտի վրա:
Ուներ Տիրամոր աչքեր ու հոնքե՞ր,
Տիրամոր ունկեր,
Տիրամոր ծունկեր,
Տիրամոր հասակ,
Մազերը՝ պսակ,
Շապիկը՝ կապույտ, շորը՝ ոսկեկար,-
Դարերից եկող մի մանրանկար,
Որ կարծես և՛ կար, և՛ բնավ չկար,
Որ թեպետ ուներ
Չխամրող գույներ...
Թե՞ ոչի՛նչ չուներ, այլ ուներ լոկ քե՛զ,
Այլ ուներ լոկ քե՛զ - մի ամբո՛ղջ աշխարհ,
Եվ աղաչում էր, որ դու չլքես,
Դառնաս օրվա հա՛ց և ո՛չ թե... նշխար:
Եվ աղերսում էր՝ առանց նայելու,
Ու նվաղելով՝ տրվում թևերիդ...
Զառ վառը նրա ո՞նց էր վայելում
Վարդապետական ճնշող սևերիդ...
Եվ մի՞թե քեզնից նա չպահանջեց,
Եթե պահանջեց,
Ինչո՞ւ նահանջեց՝
Լացով ու հայցով ինչո՞ւ չտանջեց,
Ա՛խ, ինչո՞ւ անվերջ չհանեց հոգիդ,
Որ ուրիշ հագուստ նա տեսներ հագիդ,
Որ ազատվեիր սքեմից քո սև,

Որ դրսից նո՛ւյնպես լինեիր լուսեղ՝
Վանքից աշխարհի գիրկը դառնայիր,
Ամենամարդը նո՛ր մարդանայիր...
Հա՛յր սուրբ, ի՛նքդ ասա.
Ո՞վ էր քո սերը,
Նրբին ու տոկուն,
Բախտի պես թաքուն,
Երջանիկ-անբախտ քո սիրո տերը:
Ո՞վ էր քո շաղոտ-շողոտ Շողեր-ը,
Քո Շողակաթը-Շողիկը-Շողը,
Որ ընդունում էր սրտում իր լռիկ
Անլուր ցավերիդ այրող դողերը,
Ինչպես շանթերն է իր մեջ ընդունում
Այս տարողունակ-բարեգութ հողը:
Ո՞վ էր, որտեղի՞ց, ինչպե՞ս էր գալիս,
Յուրայիններին անվերջ խաբելով,
Տնեցոց առաջ լեզու թափելով,
Սիրտը հեփհե, կարոտից մարած,
Ահն ու երկյուղը,
Վախն ու սարսափը
Փայտփորի նման հոգու մեջ թառած,-
Ո՞րտեղ էր գալիս, որ իր ափերով
Դալուկ ճակատիդ ամպերը վանի,
Որ չար աշխարհից մի պահ քեզ հանի
Ու տանի - և ո՞ր - թըշվառն ո՞ր տանի...
Թշվառն ի՞նչ աներ, ի՞նչ հող տար գլխին,
Նա ինչպե՞ս դառնար քեզ համար նեցուկ
Իր թույլ ձեռքերով ու սիրով ծածուկ,
Ինչպե՞ս օգների քեզ, ինչպե՞ս պաշտպաներ,
Երբ տգիտության հազա՛ր դեսպաններ,

Քուրմե՛ր մթության,
Անվերջ, չո՛րս կողմից, առա՛նց գթության,
Ամեն օր մի նոր առիթ հայթայթում,
Հարվածում էին, խոցում քեզ, խայթում.
Երբ քո շուրջբոլոր հին ոխն էր պայթում,
Ճայթում նոր քենը,
Ցայտում նախանձը.
Երբ քո ոսկեհատ սրսուռ ցորնի տեղ
Սերմ էին հաշվում բոված աղանձը,-
Մի անբախտ Շողեր իր սիրով ծածուկ
Էլ ինչպե՞ս օգներ, դառնար քեզ նեցուկ:

ՂՈՂԱՆՋ ՎԱՅՐԱՏՄԱՆ

Մտքերով տարված խորհուն քայլելիս
Դավադրաբար ոտք էին տալիս,
Թիո-թավագրվոր անվի ճաղերում
Քինախնդրորեն փայտ ու ձող խրում:
Բայց նա՛ Առաքյալ,
Պիտի՛ որ կյանքում
Չկարողանար երբեք ընդհատել
Իր ճանապարհը առաքելական:
Բայց նա՛ Ուսուցիչ,
Ի՛նչ էլ որ լիներ,
Պիտի՛ որ դառնար մեռած խազերի
Առաջին դպիր,
Միակ քերական,
Թաղվածը պեղեր,
Շաղվածը թեղեր,
Բերեր մեկտեղեր

Մեր խաղ ու տաղի մոտիկ-հեռական...
Նա',
Որ ծնվել էր ապրելու կյանքով մի ընկերական,
Ուրախանալու միայն ազգովին,
Տրտմելու դարձյա՛լ ամբողջ համայնքով,-
Հիմա ստիպված ապրում էր մենակ՝
Մենավո՛ր ծառի խշշոցով տխուր,
Մենավոր ծառի ամբո՛ղջ հմայքով:
Միայնա՛կ մի ծառ,
Պտղատո՛ւ,
Հսկա՛,
Որին առիթով և կամ անպատճառ
Անվերջ փայտլեխում ու քարում էին,
Պտղի պտկումին խանգարում էին
Մե՛կ օր, տասնըմե՛կ,
Բայց... քանի՞ տարի,
Եվ մի՞թե ցմահ...
Եվ ինչպես կոպը վտանգի դեպքում
Աչքերն է ծածկում բնագդով բարի,
Այդպես, Վարդապե՛տ, այդպես էլ հիմա,
Կտրելով իրենց խորդուբորդ ուղին,
Ոտներդ են ահա տալիս զարտուղի՝
Էջմիածնից քեզ հեռացրնում,
Տանում և մի օր... Պոլիս հասցրնում: